

National Curriculum Framework-Foundational Stage 2022 ના મહત્વપૂર્ણ પાસાઓનું અધ્યયન

¹પૂર્વેશસિંહ ડી. રાઠોડ, ²યોગેશ્વરીકુમારી જે. સોલંકી

¹મદદનીશ શિક્ષક, માધ્યમિક વિભાગ, માધ્યમિક અને ઉ. માધ્યામિક શાળા, પીંપરી, ગુજરાત, ભારત

²મદદનીશ શિક્ષક, ઉચ્ચતર માધ્યમિક વિભાગ, શ્રી ગુરુકુલ વિદ્યાલય, વાંસદા, ગુજરાત, ભારત

Email - ¹poorveshrathod@yahoo.in ²yogirathod214@gmail.com

સારાંશ: રાષ્ટ્રીય પાઠ્યના સ્તર માટે શિક્ષણ કાર્યક્રમ (NCF-FS) 2022 એ એક બહોળો દસ્તાવેજ છે જે ભારતમાં બાળકોના શાળાના પ્રથમ પાંચ વર્ષ માટે માર્ગદર્શન પૂરું પાડે છે. તે લક્ષ્યો, શિક્ષણશાસ્ત્રીય વિચારો તથા શાળાઓએ પ્રાપ્ત કરવા માટે પ્રયત્ન કરવો જોઈએ એ પ્રકારના શિક્ષણના ધોરણોની રૂપરેખા આપે છે. આથી NCF-FSના બધા જ પાસાઓને ધ્યાને રાખી તેનો અભ્યાસ કરવો જરૂરી બને છે.

સૂચક શબ્દ: રાષ્ટ્રીય પાઠ્યક્રમ ફ્રેમવર્ક, ફાઉન્ડેશન સ્ટેજ, મૌખિક ભાષા વિકાસ, શબ્દ ઓળખ, વાંચન અને લેખન.

1. પ્રસ્તાવના:

રાષ્ટ્રીય શિક્ષણ નીતિ (NEP) 2020 ને અમલમાં મુકવા માટે રાષ્ટ્રીય શિક્ષણ સંશોધન અને તાલીમ પરિષદ (NCERT) દ્વારા ઓક્ટોબર 2022માં ફાઉન્ડેશન સ્ટેજ માટે રાષ્ટ્રીય પાઠ્યક્રમ ફ્રેમવર્ક (NCF-FS) બહાર પાડવામાં આવ્યું હતું. એની સાથે શાળાશિક્ષણ માટે રાષ્ટ્રીય પાઠ્યક્રમ ફ્રેમવર્ક (NCF-SE, ઓગસ્ટ 2023) એ ભારત સરકારના માનવ સંસાધન વિકાસ મંત્રાલય દ્વારા વિકસાવવામાં આવેલા ચાર પાઠ્યક્રમ ફ્રેમવર્ક દસ્તાવેજો પૈકી બીજું છે. NCF-FS એ NEP 2020 દ્વારા કાલ્પનિક રીતે વ્યક્ત કરવામાં આવેલા શિક્ષણના દર્શનને સાકાર કરવા માટે વિકસાવવામાં આવ્યું હતું, જેણે બાળપણના પ્રારંભિક મહત્વપૂર્ણ વર્ષો, 3 થી 8 વર્ષની ઉંમર પર ભાર મૂક્યો હતો.

આ લેખ NCF-FS નો પરિચય વાચકને તેની કેટલીક મુખ્ય લાક્ષણિકતાઓ અને ડ્રાફ્ટિંગ કમિટી દ્વારા અપનાવવામાં આવેલા સિદ્ધાંતોને પ્રકાશિત કરીને કરે છે. આ પાઠ્યક્રમ ફ્રેમવર્કનું એક મહત્વપૂર્ણ યોગદાન બાળ વિકાસના વિવિધ ક્ષેત્રોમાં શિક્ષણના ધોરણોની સ્પષ્ટ રૂપરેખા છે. આ લેખ શિક્ષણના ધોરણોની જરૂરિયાત અને સંબંધિતતાની શોધ કરે છે અને પછી દસ્તાવેજની રચનાનું વર્ણન કરે છે, તે એ આશા સાથે કે તે NCF-FS ના વાચકો માટે માર્ગદર્શક તરીકે કામ કરશે.

2. NCF-FS 2022 ના મુખ્ય મુદ્દાઓ

NCF-FS 2022 એ 360 પાનાનો દસ્તાવેજ છે જે 3-8 વર્ષની વયના બાળકો માટે પ્રારંભિક બાલ્યાવસ્થા સંભાળ અને શિક્ષણ (ECCE) માટે એક સંકલિત અભિગમનું સ્વપ્ન જુએ છે. તેનો સર્વગ્રાહી પાઠ્યક્રમ વિકાસના તમામ સંબંધિત ક્ષેત્રોને આવરે છે જેમ કે શારીરિક, સામાજિક, ભાવનાત્મક અને નૈતિક, ભાષા અને ભાષાશાસ્ત્રીય, જ્ઞાનાત્મક, સૌંદર્યલક્ષી અને સાંસ્કૃતિક વગેરે સકારાત્મક શિક્ષણની આદતો. વિકાસના આ ક્ષેત્રોની ઓળખ પ્રાચીન ભારતીય જ્ઞાન પંચકોશો અને બાળ વિકાસની વધુ આધુનિક વૈજ્ઞાનિક સમજણ એમ બંનેના આધારે કરવામાં આવી છે.

પહેલાં જણાવ્યા મુજબ, આ પાઠ્યક્રમ ફેમવર્ક ચોક્કસ શિક્ષણના ધોરણોને વ્યાખ્યાયિત કરે છે, જે પાઠ્યક્રમના લક્ષ્યો, ક્ષમતા અને શિક્ષણના પરિણામો તરીકે વ્યક્ત કરવામાં આવે છે. આ લેખમાં આ વિશે વધુ વિગતવાર ચર્ચા કરીશું.

જ્યારે શિક્ષણના ધોરણો વ્યાખ્યાયિત કરે છે કે ઇચ્છનીય શૈક્ષણિક સિદ્ધિઓ શું છે? ત્યારે આ દસ્તાવેજ શૈક્ષણિક સિદ્ધિઓ કેવી રીતે પ્રાપ્ત કરી શકાય તે અંગે ચોક્કસ અને વિગતવાર માર્ગદર્શન આપે છે. તે વિગતવાર શૈક્ષણિક અભિગમો, શિક્ષણ વાતાવરણનું આયોજન કરવાની રીતો, સામગ્રી પસંદગી માટેના સિદ્ધાંતો અને આ તબક્કે શિક્ષણનું મૂલ્યાંકન કરવાની યોગ્ય રીતો પ્રદાન કરે છે. તે વધુમાં દર્શાવે છે કે કેવી રીતે શાળા સમયનું આયોજન નમૂના દ્વારા સાપ્તાહિક અને દૈનિક સમયપત્રક દ્વારા કરી શકાય છે.

NCF-FS સ્પષ્ટપણે ફાઉન્ડેશન સ્ટેજમાં ઓછામાં ઓછી બે ભાષાઓમાં સાક્ષરતા વિકસાવવા માટેનો અભિગમ નક્કી કરે છે. તે સંતુલિત સાક્ષરતા અભિગમની ભલામણ કરે છે, જે શબ્દઓળખ અને શબ્દો લખવામાં ચોક્સાઈ (નીચલા ક્રમના કૌશલ્યો) તથા ભાષાસમજ અને અભિવ્યક્તિ (ઉચ્ચ ક્રમના કૌશલ્યો) પર સમાન ભાર મૂકે છે. સાક્ષરતા શિક્ષણ માટેના ચાર-બ્લોક મોડેલ છે-મૌખિક ભાષા વિકાસ, શબ્દઓળખ, વાંચન અને લેખન. આ બધા એકબીજા સાથે પરસ્પર સંકળાયેલ છે જે પ્રાથમિક સાક્ષરતા પ્રાપ્ત કરવાનું માધ્યમ છે.

મૂળભૂત સાક્ષરતા અને સંખ્યાશાસ્ત્ર (FLN) પર NEP 2020માં વિશેષ ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે. આ સાથે સંખ્યાશાસ્ત્ર વિકસાવવા માટે ભલામણ કરવામાં આવેલ શિક્ષણ પદ્ધતિની ફરીથી સંકલ્પના સમજ અને કૌશલ્ય વ્યવહાર પર પણ સમાન ભાર મૂકે છે. ગણિત શિક્ષણ માટેના ચાર બ્લોકમાં મૌખિક ગણિત, કૌશલ્ય શિક્ષણ, કૌશલ્ય વ્યવહાર અને સમસ્યા ઉકેલને પ્રોત્સાહન આપવા માટે ગણિત રમતોનો સમાવેશ થાય છે.

3. NCF-FS ની રચનામાં અપનાવવામાં આવેલા સિદ્ધાંતો

NCF-FS ના લેખકોએ દસ્તાવેજ તૈયાર કરતી વખતે જાણીજોઈને સિદ્ધાંતોનો સમૂહ અપનાવ્યો છે. દસ્તાવેજના વાચક માટે આ સિદ્ધાંતો તથા લેખકો દ્વારા લેવામાં આવેલી ચિત્રાત્મક પસંદગીઓ પાછળનો તર્ક સમજવો ખૂબ જ મહત્વપૂર્ણ છે.

• વ્યવસાયીઓ માટે માર્ગદર્શન

NCF-FS સ્પષ્ટપણે વ્યવસાયીઓ એટલે કે શાળાના શિક્ષકો તરફ નિર્દેશિત છે. પાઠ્યક્રમ ફેમવર્ક આદર્શવાદી અને અમૂર્ત શબ્દોમાં લખવામાં આવતા હોય છે, જે વ્યવસાયીઓ માટે તેમના રોજિંદા વ્યવહાર સાથે સંબંધિત બનાવવું મુશ્કેલ બનાવે છે. તેથી, NCF-FS દસ્તાવેજમાં વપરાતી ભાષા જાણીજોઈને ઓછી તકનીકી અને શૈક્ષણિક છે.

દસ્તાવેજ અમૂર્ત સિદ્ધાંતો અને અભિગમોના સ્તર પર રહેતો નથી. તે વાસ્તવિક વર્ગખંડો અને શિક્ષકોના અવાજોમાંથી ચોક્કસ ઉદાહરણો આપે છે. જેથી આ સિદ્ધાંતો વધુ ચોક્કસ સમજ આપે છે એ આશા સાથે કે આ ઉદાહરણો, માર્ગદર્શન અને ભલામણો વ્યવસાયીઓ માટે વધુ સંબંધિત અને સુલભ બનાવે છે. જ્યારે આ તેને વાંચવા લાયક લાંબો દસ્તાવેજ બનાવે છે, તે વધુ સંબંધિત અને અસરકારક છે.

• વિશિષ્ટતા

વ્યવસાયીઓ માટે સંબંધિત બનવા માટે, આ પ્રકારના દસ્તાવેજને વિશિષ્ટ હોવું જરૂરી છે અને વાસ્તવિકતાથી દૂર ન જવું જોઈએ. શૈક્ષણિક વિચારો અંગે શૈક્ષણિક વર્તુળોમાં, વર્ણનાત્મક અને વિશિષ્ટ વચ્ચે વારંવાર મૂઝવણ હોય છે. NCF-FS માને છે કે વિશિષ્ટ હોવું શિક્ષકો માટે ઉપયોગી છે અને તેમના વ્યવહારમાં માર્ગદર્શન આપવામાં મદદ કરે છે પરંતુ તે ઉપયોગાત્મક રીતે ચોક્કસ પ્રથાઓની ભલામણ કરતું નથી.

• વાસ્તવિક દ્રષ્ટિકોણ

પાઠ્યક્રમ ફેમવર્ક બનાવવું આશા અને આદર્શવાદનો એક પ્રયોગ છે. તેનો હેતુ શાળા શિક્ષણમાં સુધારો કરવાનો છે. પરંતુ જો ઉદ્દેશ્યો વ્યવહારિક અને શક્ય બનવાના હોય, તો સૂચનો અને ભલામણો જ માત્ર વિશિષ્ટ નહીં, પરંતુ વર્તમાન વાસ્તવિકતાઓ અને વ્યવહારિકતામાંથી પણ ઉદ્ભવવી જોઈએ. એક રીતે, પાઠ્યક્રમ ફેમવર્ક શાળા શિક્ષણમાં ફેરફાર દ્વારા સામાજિક પરિવર્તનનો ઉદ્દેશ્ય રાખે છે. પાઠ્યક્રમ ફેમવર્ક દ્વારા સૂચવવામાં આવેલા ફેરફારો અમલમાં મૂકવા માટે વિશાળ છલાંગો કરતાં નાના ક્રમિક પગલાં હોવા જોઈએ.

• શિક્ષણના ધોરણો સ્થાપિત કરવા

NCF-FSની મુખ્ય વિશેષતા એ છે કે, તે શિક્ષણના ધોરણોનું સ્પષ્ટીકરણ છે. સરળ શબ્દોમાં કહીએ તો, આ શિક્ષણના ધોરણો ચોક્કસ પ્રશ્નનો જવાબ આપે છે કે શું શીખવવું? આ ઉપરાંત તે માત્ર શાળા શિક્ષણના વ્યાપક ઉદ્દેશ્યો, શાળા વિષયના ચોક્કસ ઉદ્દેશ્યો જણાવવા તથા તેને અમલમાં મૂકવા માટે જ પૂરતું નથી. વ્યાપક ઉદ્દેશ્યોને વધુ ચોક્કસ લક્ષ્યો અને ક્ષમતામાં શુદ્ધ કરવા જરૂરી છે જે શૈક્ષણિક સિદ્ધિઓના સ્પષ્ટ નિવેદનો છે. અપેક્ષિત શિક્ષણની સિદ્ધિનો સ્પષ્ટ પ્રવાહ છે, જ્યાં દરેક સેટ વધુ વિગતવાર બને છે પરંતુ પૂર્વ સ્તર સાથે સ્પષ્ટ જોડાણ ધરાવે છે. (આકૃતિ 1)

વિકાસનું ક્ષેત્ર	ભાષા અને સાક્ષરતા વિકાસ
પાઠ્યક્રમના ઉદ્દેશ્યો	CG-10: બાળકો ભાષા 1માં વાંચન અને લેખનમાં પ્રવાહીતા વિકસાવે છે.
ક્ષમતા	C-10.5: ટૂંકી વાર્તાઓ વાંચે છે અને તેમનો અર્થ સમજે છે - પાત્રો, વાર્તા અને તેના વિશે લેખક શું કહેવા માંગે છે.

Ages 3 – 8					
શિક્ષણના પરિણામો	વાંચે છે તથા વસ્તુઓ અને ક્રિયાઓ ઓળખે છે.	વાંચે છે તથા પાત્રો, કથા અને વાર્તાને ટૂંકા ક્રમમાં વર્ણવે છે.	ટૂંકા, સરળ લખાણ સાથે પુસ્તકો મોટેથી વાંચે છે તથા વાર્તાને સમજવા અને ફરીથી કહેવા માટે દ્રશ્ય સંકેતો અને લખાણ બંનેનો ઉપયોગ કરે છે, જેમાં ચોક્કસ ક્રમ અને વિસ્તાર હોય છે.	વાર્તાના પુસ્તકો વાંચવાનું શરૂ કરે છે અને શિક્ષકના માર્ગદર્શનથી સમજે છે.	પાત્રો, કથા, ક્રમ તથા લેખકના દ્રષ્ટિકોણને ઓળખે છે.

(આકૃતિ 1)

4. શાળા શિક્ષણના ઉદ્દેશ્યો :

શિક્ષણ, તેના મૂળભૂત સારાંશમાં, જ્ઞાન અને ક્ષમતાઓની સિદ્ધિ છે જેને મૂલ્યવાન માનવામાં આવે છે. શિક્ષણનો હેતુ સમાજ દ્વારા પરિકલ્પિત ધોરણો પર આધાર રાખે છે. ભારતીય સંદર્ભમાં, આ આપણું બંધારણ છે. NCF-FS માટે શિક્ષણનો આ દ્રષ્ટિકોણ NEP 2020માં વ્યક્ત કરવામાં આવ્યો છે તેમાંથી આવે છે. ઉદ્દેશ્યો, પાઠ્યક્રમના લક્ષ્યો, સક્ષમતા અને શિક્ષણના પરિણામો સાથે મળીને શિક્ષણના ધોરણો બનાવે છે. શિક્ષણના ધોરણો વ્યાપક ઉદ્દેશ્યોથી વિશિષ્ટ શિક્ષણના પરિણામો સુધી પાઠ્યક્રમના તર્કનો સ્પષ્ટ અને ચોક્કસ પ્રવાહ છે. પહેલાં વ્યક્ત કરવામાં આવેલા સિદ્ધાંતો અનુસાર, આ શિક્ષણના ધોરણો NCF-FSની કરોડરજ્જુ છે અને તમામ વ્યવસાયીઓને આપણા દેશમાં શાળા શિક્ષણમાં સુધારો કરવા માટે સ્પષ્ટ અને ચોક્કસ દિશા આપે છે. આ NCF નું એક મૂળભૂત યોગદાન છે અને તે પૂર્વ પાઠ્યક્રમ ફેમવર્કથી વધુ સારા બનાવવા માટે સ્પષ્ટ વિચલન છે.

• પાઠ્યક્રમના લક્ષ્યો

NCF-FSના પાઠ્યક્રમના લક્ષ્યો NEP 2020 દ્વારા પરિકલ્પિત શિક્ષણના વ્યાપક ઉદ્દેશ્યો, પંચકોશોમાં કલ્પિત વિકાસના ક્ષેત્રો તેમજ આધુનિક બાળ વિકાસ સિદ્ધાંતોમાંથી ઉદ્ભવે છે, અને ફાઉન્ડેશન સાક્ષરતા અને સંખ્યાશાસ્ત્ર (FLN) પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરે છે. NCF-FS વિકાસના પાંચ ક્ષેત્રોમાં તેર પાઠ્યક્રમના લક્ષ્યોની ભલામણ કરે છે, જેમાં સકારાત્મક શિક્ષણની આદતો વિકસાવવાનું લક્ષ્ય પણ સામેલ છે.

• ક્ષમતાઓ

13 પાઠ્યક્રમના લક્ષ્યોમાંથી દરેક માટે 68 વધુ ચોક્કસ ક્ષમતાઓ વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવી છે. આ ક્ષમતાઓ શૈક્ષણિક સિદ્ધિઓના નિરીક્ષણક્ષમ અને મૂલ્યાંકનક્ષમ નિવેદનો છે. તેઓ NCF-FSમાં વ્યાખ્યાયિત થયેલા છે અને વિદ્યાર્થીઓ, શિક્ષકો, વાલીઓ અને સમુદાયમાં મોટાભાગના સહભાગીઓ સહિત તમામ સહભાગીઓ માટે જોઈ શકાય તેવા શૈક્ષણિક પ્રગતિનું સ્પષ્ટ ટ્રેકિંગ કરવા માટે પરવાનગી આપે છે.

• શિક્ષણના પરિણામો

શિક્ષણના પરિણામો તેમજ ક્ષમતા હાંસલ કરવા તરફ શિક્ષણની સિદ્ધિના 'અંતરાલ માર્ક્સ' છે. આ શિક્ષણના પરિણામો ફાઉન્ડેશન સ્ટેજના અંતે ચોક્કસ ક્ષમતા પ્રાપ્ત કરવા માટે શિક્ષણની પ્રગતિ પણ સૂચવે છે. વિદ્યાર્થીઓ ફાઉન્ડેશન સ્ટેજમાં પાંચ વર્ષનું શાળાકીય શિક્ષણ પસાર કરે છે. જ્યારે ક્ષમતાઓ દરેક સ્ટેજના અંતે શું પ્રાપ્ત કરવું તે વ્યાખ્યાયિત કરે છે. દરેક વર્ષે યોગ્ય શિક્ષણની સિદ્ધિઓ શું હોવી જોઈએ તે અંગે પુસ્તક વિકાસકર્તાઓ અને શિક્ષકોના વિચારો વધુ સ્પષ્ટ હોવા જરૂરી છે જેથી આ ક્ષમતાઓ સ્ટેજના અંત સુધીમાં પ્રાપ્ત થાય.

એ ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે જ્યારે પાઠ્યક્રમના લક્ષ્યો અને ક્ષમતાઓ પ્રમાણમાં સાર્વત્રિક અને સ્થિર હોય છે. આમ, NCF-FSમાં વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવેલા શિક્ષણના પરિણામો વધુ સચિત્ર પ્રકૃતિના હોય છે અને શાળા સિસ્ટમો અને શાળાઓ તેમના સંદર્ભના આધારે ક્ષમતાઓને સાકાર કરવા માટે તેમના પોતાના શિક્ષણના પરિણામોનો સમૂહ વિકસાવી શકે છે.

5. દસ્તાવેજ વાંચવા માટે માર્ગદર્શન :

ફાઉન્ડેશન સ્ટેજના શિક્ષક માટે, આ દસ્તાવેજ માત્ર પાઠ્યક્રમ ફેમવર્ક નથી પણ હેન્ડબુક તરીકે કામ કરી શકે છે.

- શિક્ષણના ધોરણોનો વિચાર સમજવો ખૂબ જ મહત્વપૂર્ણ છે. પ્રકરણ 2નું સંપૂર્ણ વાંચન માત્ર તેને સક્ષમ કરશે નહીં, પરંતુ શિક્ષકને ચોક્કસ લક્ષ્યો અને સક્ષમતાઓ વિશે પણ માહિતગાર કરશે જે તરફ તેમના પ્રયત્નોને નિર્દેશિત કરવાની જરૂર છે.

- પ્રકરણ 4, 5 અને 6 ફાઉન્ડેશન સ્ટેજના શિક્ષકોના વ્યવહાર માટે સીધા સંબંધિત છે. શિક્ષકો માટે આ પ્રકરણોમાં દર્શાવેલા સિદ્ધાંતોની ચોક્કસ સમજ મેળવવા માટે નિર્દિષ્ટ પરિશિષ્ટોનો સંદર્ભ લેવો ઉપયોગી થશે.
- વિકાસલક્ષી વિલંબ અને અપંગતાવાળા બાળકોને પ્રતિસાદ આપવા માટે, પ્રકરણ 8 વાંચવું મહત્વપૂર્ણ છે.
- શૈક્ષણિક કાર્યકર્તાઓ અને વહીવટદારો માટે, પ્રકરણ 1, 2 અને 10નું વાંચન જરૂરી છે.

6. NCF-FS નું માળખું

NCF-FS ની રચના NCF-FS 360 પાનાનું છે અને તેને દસ પ્રકરણો અને ચાર પરિશિષ્ટોમાં વિભાજિત કરવામાં આવ્યું છે.

પ્રકરણો

પ્રકરણ 1: પ્રસ્તાવના અને પરિચય ભારતમાં ECCE ના વિકાસ, NEP 2020નો દ્રષ્ટિકોણ, ફાઉન્ડેશન સ્ટેજ પર બાળકો કેવી રીતે શીખે છે તેની વર્તમાન સમજણ અને ફાઉન્ડેશન સ્ટેજ પર ભારતમાં શાળાકીય શિક્ષણનો સંદર્ભ રૂપરેખા આપે છે. આ પાઠ્યક્રમ ફેમવર્ક માટે સંદર્ભ અને દ્રષ્ટિકોણ નક્કી કરે છે. (પૃ. 13)

પ્રકરણ 2: ઉદ્દેશ્યો, પાઠ્યક્રમના લક્ષ્યો, ક્ષમતા અને શિક્ષણના પરિણામો NCF-FS નું એક મહત્વપૂર્ણ પ્રકરણ છે અને તે ફાઉન્ડેશન સ્ટેજમાં વિકાસના પાંચ ક્ષેત્રો માટે શિક્ષણના ધોરણો નક્કી કરે છે. જ્યારે પાઠ્યક્રમના લક્ષ્યો અને ક્ષમતાઓ સંપૂર્ણ સેટ છે, આ પ્રકરણમાં થોડા સચિત્ર શિક્ષણના પરિણામોની રૂપરેખા આપવામાં આવી છે. (પૃ. 49)

ગ્રેડ સ્તરના શિક્ષણના પરિણામોનો સંપૂર્ણ સેટ પરિશિષ્ટ 1માં આપવામાં આવ્યો છે.

પ્રકરણ 3: ભાષા શિક્ષણ અને સાક્ષરતાનો અભિગમ ભાષા શિક્ષણનો સંપૂર્ણ અભિગમ રૂપરેખા આપતું પ્રકરણ છે. ભારત ભાષાકીય વિવિધતાથી સમૃદ્ધ દેશ છે અને આ પ્રકરણ તે તાકાતને માન્યતા આપે છે અને શાળામાં વિવિધ ભાષાઓ ક્યારે અને કેવી રીતે રજૂ કરવી તેની રૂપરેખા આપે છે. (પૃ. 71)

પ્રકરણ 4: શિક્ષણપદ્ધતિ શાળાના આ તબક્કા માટે યોગ્ય ચોક્કસ શિક્ષણપદ્ધતિઓ માટે માર્ગદર્શન આપે છે. નાના બાળકોને જોડવા માટે રમત-આધારિત પદ્ધતિઓ, સાક્ષરતા અને સંખ્યાશાસ્ત્ર શીખવવાની રણનીતિઓ તેમજ શિક્ષકો અને બાળકો વચ્ચે સકારાત્મક સંબંધોની ભૂમિકા આ પ્રકરણમાં વિસ્તૃત કરવામાં આવી છે. (પૃ. 81)

પ્રકરણ 5: શિક્ષણ માટે સામગ્રી પસંદ કરવી, આયોજન કરવું અને સંદર્ભયુક્ત બનાવવું શિક્ષણના ધોરણો પ્રાપ્ત કરવા માટે યોગ્ય સામગ્રી પસંદ કરવા અને વાપરવાના મુદ્દા સાથે જોડાય છે. જ્યારે પ્રિ-પ્રાથમિક ગ્રેડ મોટે ભાગે ચોક્કસ સામગ્રી અને રમતિયાળ અનુભવો પર આધારિત છે, પુસ્તકો ગ્રેડ 1 અને 2 માં ભૂમિકા ભજવવાનું શરૂ કરી શકે છે. શારીરિક શિક્ષણ વાતાવરણ, વર્ગખંડનું આયોજન આ તબક્કા માટે નિર્ણાયક છે અને દસ્તાવેજ વર્ગખંડનું આયોજન કેવી રીતે કરવું તે અંગે ચોક્કસ સૂચનો રૂપરેખા આપે છે. (પૃ. 135)

પ્રકરણ 6: શિક્ષણના ઉદ્દેશ્યોને આગળ વધારવા માટે મૂલ્યાંકન ફાઉન્ડેશન સ્ટેજ પર મૂલ્યાંકનના અભિગમો વિસ્તૃત કરે છે. પ્રારંભિક વર્ષોમાં મૂલ્યાંકન બાળકના વધુ ગુણાત્મક અવલોકનો પર આધારિત હોવા જોઈએ, મૂલ્યાંકન પોર્ટફોલિયો અને વર્કશીટ જેવા વિવિધ સ્વરૂપો લઈ શકે છે. આ પ્રકરણમાં વિકાસના તમામ ક્ષેત્રોને આવરી લેતા હોલિસ્ટિક પ્રગતિ કાર્ડની જરૂરિયાત પર ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે. (પૃ. 169)

પ્રકરણ 7: સમયનું આયોજન કરવા માટે માર્ગદર્શન આપે છે - વાર્ષિક, સાપ્તાહિક અને દૈનિક. સંદર્ભ માટે નમૂના સમયપત્રક પૂરા પાડવામાં આવે છે. (પૃ. 85)

પ્રકરણ 8: વધારાના નિર્ણાયક ક્ષેત્રો આ તબક્કા માટે સંબંધિત બે મુખ્ય ચિંતાઓને સંબોધે છે. વિકાસલક્ષી વિલંબ અને અપંગતા (શિક્ષણલક્ષી અપંગતા સહિત)ની વહેલી ઓળખ અને સંબોધન સર્વસમાવેશક શિક્ષણ પૂરું પાડવા માટે નિર્ણાયક છે. બાળકોની સલામતી અને સુરક્ષા પણ પ્રાધાન્યભૂત છે. આ ચિંતાઓ આ પ્રકરણમાં સંબોધવામાં આવે છે. (પૃ. 191)

પ્રકરણ 9: પ્રિપેરેટરી સ્ટેજ સાથેના જોડાણો ફાઉન્ડેશન સ્ટેજથી પ્રિપેરેટરી સ્ટેજમાં પ્રગતિની રૂપરેખા આપે છે. શાળા વિષયો પાઠ્યક્રમ ક્ષેત્રો તરીકે પ્રિપેરેટરી સ્ટેજમાં ઉદ્ભવે છે અને દસ્તાવેજ વિકાસના ક્ષેત્રોમાંથી આ શાળા વિષયોમાં સંક્રમણ કેવી

રીતે કરવું તે અંગે સૂચનો આપે છે. સામગ્રી, શિક્ષણપદ્ધતિ અને મૂલ્યાંકનના અભિગમોમાં નિરંતરતા અને ફેરફારો બંને હશે ત્યારે એને વિસ્તૃત કરવામાં આવશે. (પૃ. 203)

પ્રકરણ 10: સહાયક પરિસ્થિતિનું તંત્ર બનાવવું શાળાકીય શિક્ષણના સમગ્ર પરિસ્થિતિના તંત્રમાં જરૂરી પરિસ્થિતિઓ સાથે જોડાય છે અને શિક્ષકોની તૈયારી, શાળા વાતાવરણ, શૈક્ષણિક કાર્યકર્તાઓની ભૂમિકા અને વાલીઓ વિશે વાત કરે છે. તકનીક પર એક વિભાગ ધ્યાન કેન્દ્રિત કરે છે કે માહિતી અને સંચાર તકનીકોની ભૂમિકા શું છે અને ઉપયોગ માટે શક્યતાઓ અને સાવચેતીઓ બંનેને ધ્યાનમાં રાખીને સંતુલિત દૃષ્ટિકોણ લે છે. (પૃ. 207)

પરિશિષ્ટો

પરિશિષ્ટ 1: તમામ ક્ષમતાઓ માટે સચિત્ર શિક્ષણના પરિણામો વ્યાખ્યાયિત કરે છે. (પૃ. 225)

પરિશિષ્ટ 2: શિક્ષણ, સામગ્રી પસંદગી, મૂલ્યાંકન અને વર્ગખંડનું આયોજન સહિત વિવિધ પદ્ધતિઓ માટે ચિત્રો સમાવે છે. (પૃ. 275)

પરિશિષ્ટ 3: NIPUN ભારતમાં ક્ષમતાઓ સાથે મેપ કરે છે. (પૃ. 325)

પરિશિષ્ટ 4: ભારત અને વિશ્વભરમાંથી ECCE પર સંશોધનના સંદર્ભો સમાવે છે. (પૃ. 335)

7. ઉપસંહાર

સર્વાંગી વિકાસ: શિક્ષણક્રમ વિકાસના તમામ સંબંધિત ક્ષેત્રોને આવરી લે છે, જેમાં શારીરિક, સામાજિક-ભાવનાત્મક અને નૈતિક, ભાષા અને ભાષાશાસ્ત્ર, જ્ઞાનાત્મક, સૌંદર્યશાસ્ત્ર અને સાંસ્કૃતિક સામેલ છે.

રમત દ્વારા શિક્ષણ: NCF-FS પ્રારંભિક બાળપણ શિક્ષણના મહત્વપૂર્ણ ઘટક તરીકે રમતના મહત્વ પર ભાર મૂકે છે.

સંકલિત અભિગમ: શિક્ષણક્રમ બાળકો માટે અર્થપૂર્ણ અને આકર્ષક અનુભવ બનાવવા માટે વિવિધ વિષયો અને પ્રવૃત્તિઓને જોડીને શિક્ષણ માટે સંકલિત અભિગમને પ્રોત્સાહન આપે છે.

પાયારૂપ કૌશલ્યો: NCF-FS સાક્ષરતા, ગણિત અને સમસ્યા-નિવારણ જેવા મૂળભૂત કૌશલ્યો વિકસાવીને બાળકોના ભવિષ્યના શિક્ષણ માટે મજબૂત પાયો નાખે છે.

સમાવેશ: શિક્ષણક્રમનો ઉદ્દેશ્ય તેમની પૃષ્ઠભૂમિ અથવા ક્ષમતાઓને ધ્યાનમાં લીધા વિના, તમામ બાળકોને ગુણવત્તાયુક્ત શિક્ષણ હોય તેની ખાતરી કરવાનો છે.

NCF-FS એ એક વ્યાપક દસ્તાવેજ છે જે ફાઉન્ડેશન સ્ટેજમાં શાળાકીય શિક્ષણના તમામ પાસાઓ માટે સ્પષ્ટ, ચોક્કસ અને વ્યવહારિક માર્ગદર્શન પ્રદાન કરે છે. શિક્ષકો અને અન્ય વ્યવસાયીઓને આ દસ્તાવેજને સૂક્ષ્મ રીતે વાંચવાથી ખૂબ જ ફાયદો થશે.

Web. References:

1. [National Curriculum Framework for Foundational Stage 2022 | Government of India, Ministry of Education](#)
2. [National Curriculum Framework for Foundational Stage 2022 \(ncert.nic.in\)](#)
3. [ncert.nic.in/pdf/NCF for Foundational Stage 20 October 2022.pdf](#)
4. [Aff Circular 12 24032023.pdf \(cbse.gov.in\)](#)